

О. І. ДІКАРЄВ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА ГЕОФІНАНСОВІ СТРАТЕГІЇ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В РЕГУЛЮВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ДОБАВЛЕНОЇ ВАРТОСТІ

Наукові праці МАУП. Серія Економічні науки, 2018, вип. 55(1), с. 17–29

Китай напрацював актуальний для України досвід активного будівництва глобальних мереж доданої вартості в контексті формування конкурентоспроможності країни. Мета еліти Китаю полягає в забезпеченні просування експортних товарів через транс-континентальні мережі “Нового шовкового шляху”, в організації опорних пунктів у мережі “Перлинове намисто”, забезпечити всебічну підтримку прибічників “Одвічного єдиного багатонаціонального Китаю” в переході у більш вигідні з економічної точки зору ланки, що концентруються на виробництві продукції глибокої переробки і володінні брендами. На цю мету спрямована реформа законодавчої та фінансової системи. У дослідженні концептуалізується китайський досвід стратегіювання: 1) прями іноземні інвестування (далі – ПІІ) в контексті глобалізації, коли значення має не кінцевий продукт, як об’єкт міжнародної торгівлі, а результат діяльності фірми в процесі створення цього продукту; 2) геофінансами як сукупністю економічних відносин, пов’язаних із формуванням, розподілом, перерозподілом національного та світового доходу на основі фінансово-кредитних, інформаційних та інших операцій окремих країн, регіональних інтеграційних спілок. Геофінанси розглядаються як сукупність економічних відносин, пов’язаних з формуванням, розподілом, перерозподілом і використанням національного та світового доходу на основі фінансово-кредитних, інформаційних та інших операцій окремих країн, регіональних інтеграційних спілок та глобальних акторів у русі дестабілізованих грошових фондів.

Дослідження актуалізує теоретичну рефлексію регулювання фінансових потоків у ГМДВ та специфіку цього процесу в Китаї, визначену в тріаді стратегем: (1) “приховуйте свій блиск, будьте терплячі, завжди є чим зайнятися”

(Ден Сяопін) – (2) “у світі, де всі речі “вміщуються одна в одну” не може бути репрезентації, оскільки в ньому реальність не виражається, а саме “випикується” візерунками життєвих метаморф” (Чжуан-цзи) – (3) “споглядайте Піднебесну від Піднебесної” (Лао-цзи).

Дослідження звертається до ряду теоретичних рефлексій, представлених у працях таких вчених, як: С. С. Алексєєв, Ш. Голдфінгер (Goldfinger Ch.), Гішар Жан-Поль та Брюне Антуан Л., Брукс (Leonard Brookes), Г. Сандерсон (Gary Sanders), М. Грановеттер (M. Granovetter), Е. С. Купер (Cooper A. S.), Ш. Стефенсон (Sherry Stephenson), В. Катасонов, Т. Чирков, М. В. Яковлєв.

Дослідження ґрунтується на підході Ш. Голдфінгера до геофінансів, як фінансового простору-часу, що ігнорує закони географії та національні кордони, синтез світових грошей, інформаційних технологій та лібералізації законодавчого регулювання [17].

Аналітики позиціонують ряд особливостей геофінансових систем: 1) геофінанси, що склалися до початку глобальної кризи, за своїми масштабами і механізмами функціонування стали результатом попереднього етапу глобалізації; 2) важливою характеристикою геофінансів став їх розвиток за власними законами, що спричинило відрив від національних фінансових систем; 3) часткове переміщення функцій регулювання відносин до світових фінансових центрів, головним критерієм економічної діяльності яких є максимальна прибутковість [5; 7; 14; 16; 19].

Важливими для дослідження стали результати Ж.-П. Гішара та А. Брюне з дослідження геополітичних та гео економічних стратегій лідерства. Вони ставлять під сумнів концепцію “обмін завжди краще автаркії”: “Класичні автори ... навіть автори-кейнсіанці, не приділяють достатньо уваги тому факту, що країну можливо довести до бідності в процесі інтеграції в світову торгівлю” [3, 49]. Далі автори стверджують, що “як мінімум чотири століття підтверджується справедливості меркантилістської тези: “Спостерігається постійна тенденція у проведенні меркантилістської політики певними пануючими країнами, чи країнами, що прагнуть лідерства, що ґрунтується на стійкому торговому профіциті” [3, 50]. Усі ці ідеї до певної міри є справедливими. Проте основною думкою цих авторів у книзі “Геополітика меркантилізму” виступає не проблема “накопичення боргів” чи, по іншому, валютно-фінансової експансії, а швидше, їх (та еліти Заходу) стурбованість загалом можливістю втратити це лідерство, — і, таким чином, позбавитися можливості продовження нарощувати борги перед периферією. Ці вчені вважають, що захисною реакцією стало формування у світовому господарстві нової форми інтернаціональної збалансованості, у рамках якої світовий баланс експорту й імпорту продукції врівноважується світовим балансом вивозу та ввозу капіталу. Таким чином, відбувається формування геофінансових стратегій координації інтернаціональних грошово-кредитних та фінансових відносин, спрямоване на формування динаміки валютних курсів [3, 109].

Така практика на початку ХХІ ст. продемонструвала свою неадекватність потребам соціуму. Факт фінансової кризи на Кіпрі уперше продемонстрував сценарій вирішення проблем, що виникли через прорахунки фінансових ін-

ститутів і їх регуляторів, за рахунок банківських вкладників. Іншою новиною такого ж плану є заява Китаю про те, що нагромадження іноземної валюти більше не відповідає інтересам КНР. Наступним очікуваним кроком з боку КНР є перехід Шанхайської ф'ючерсної біржі (Shanghai Futures Exchange – SHFE) на оцінку всіх контрактів на сиру нафту в юанях.

Виходячи із цих фактів, дослідження ставить за мету: 1) провести аналіз правового регулювання сучасної конкурентної боротьби на світових ринках та специфіки ПП в умовах участі в ГМДВ; 2) дослідити сучасні китайські стратегії регулювання міжнародних фінансових відносин у контексті побудови власних ГМДВ в Африці, Латинській Америці, на Близькому Сході; 3) на прикладі КНР розглянути планове будівництво системи фінансового законодавства.

Насамперед слід зауважити, що практика КНР аналізується з урахуванням давньої традиції законодавчого регулювання соціальних відносин. При цьому важливим дороговказом напряму дослідження стала концепція С. С. Алексєєва про те, що “в межах традиційних цивілізацій, переважно східних, де домінувало невіддиференційоване право, нерідко виділяли коло відносин, що за логікою суспільного життя приводить до затвердження в цьому “колі” безпосередньо юридичного, законодавчого регулювання. Так, у Китаї навіть після втрати впливу “школи легістів”, при династії Хань (226 р. до н. е.) і в наступні століття, коли панували ідеї конфуціанства, було вже визнано, що питання адміністративного та кримінального права є підвладними закону, і це відбилося у виданій серії кодексів, що вирізнялися високою юридичною технікою. Дія кодексів безпосередньо забезпечувала владу зі своїм каральним апаратом” [1, 140].

Традицією для Китаю є бачення світу в геометрично осмислених схемах. Геополітика та дипломатія традиційного Китаю мала вигляд феншюу, тобто осмисленого в термінах геомантії та краси феномену. Феншуйна схема, яка стала лише продовженням магічної практики і якою можна керувати саме через чіткий геометричний розрахунок та стратагемність, була закладена в політичну традицію управління світом.

Розвиток традицій та стратегем воєнного мистецтва у Китаї пов'язують із напівлегендарною особою Сунь Цзи (Сунь У) та з ім'ям історичного діяча Сунь Біня. Сунь Бінь, залишивши службу в армії, присвятив себе написанню книги “Мистецтво війни Сунь Біня” і навчання стратагемно-військовому мистецтву своїх обраних послідовників. У своїй книзі великий стратег звів докупи власні розробки в галузі військової майстерності, які стали важливим доповненням “Мистецтва війни” Сунь Цзи для досягнення влади через створення загроз: політичних, економічних, торговельних. Нині в КНР продовжено цю традицію і напрацьовано тріаду тріадних концепцій:

І. Глобальні концепції стратагеювання світом: (1) “Новий шовковий шлях”: побудова трансконтинентальних мереж у Євразії – “економічний пояс Шовкового шляху” і морський Шовковий шлях у Південній Азії” для просування товарів на Захід – (2) “Перлинове намисто”: ця “нитка перлів” складається з баз і дипломатичних зв'язків і вибудовують стратегічні мережі вздовж мор-

ських транспортних коридорів від Близького Сходу до Південно-Китайського моря” – (3) “Одвічний єдиний багатонаціональний Китай”: народи, які коли-небудь входили в межі імперії, платили данину, або посилали послів, або навіть завоювали Китай, автоматично вважаються китайцями”.

II. Геоекономічні концепції: (1) “створення зони Азійсько процвітання: підтримка країн Азії” – (2) “вільний доступ до ринків збуту та енергетичних ресурсів: інвестування країн Африки, Латиської Америки в обмін на ресурси” – (3) “забезпечення конкурентоспроможності експорту та прив’язка економік інших країн держав до своєї економіки”.

III. Геополітичні концепції: (1) “ослаблення позицій США в Східній та Південній Азії” – (2) “дипломатичне позиціонування КНР центром інтеграції в Східній Азії та страгатеювання в рамках форуму АСЕАН + Китай та інших багатосторонніх форматах Південно-Східної Азії та АТР” – (3) “збереження “свободи маневру” в регіональних і глобальних міжнародних організаціях і недопущення втягування в міжнародну війну з тероризмом” [4].

Із викладеного випливає, що важливим фактом для дослідження виступає прагнення еліти КНР активно сприяти розвитку всіх рівнів ГМДВ і нарощувати розміри прямих та непрямих капіталовкладень у глобальні енергетичні потужності і виробництво продукції у сполучених галузях. Синолог В. Малявін стверджує, що формули китайської політики: “стратегічне партнерство”, “громадська гармонія”, “єдність в багатополарності” спрямовані на контроль над інфраструктурою, мережею для забезпечення стратегічної переваги у взаємодії усіх рівнів. Ці поняття цілком страгатеми, тобто свідомо беззмістовні, мінливі і співвідносяться насправді не з предметами чи поняттями, а з конкретністю практики [11].

Аналізуючи результати здійснення цих планів, Ж.-П. Гішар і А. Брюне причиною сучасної глобальної кризи називають саме спроби Китаю страгатеювання західними компаніями, імпорту з геополітичною метою, побудова “першокласної” військової машини ... поширення у світі позитивних уявлень про “моделі” розвитку Китаю” [3, 150]. Проте така логіка Гішара і Брюне підводить до неоднозначного висновку про те, що провина КНР полягає в тому, що там змогли: 1) створити умови для притоку інвестицій; 2) не піддатися тиску ТНК; 3) продовжити адекватну для етнокультурної традиції страгатею розвитку.

Крім того, як зауважує дослідник Дж. Аррігі, ще А. Сміт вважав самостійний шлях розвитку Китаю позитивним явищем порівняно з “неприродною і реакційною” економікою Європи. Наприкінці XVIII ст. Китай був світовим економічним лідером, який виробляв третину валового продукту світу, обстоював недоторканість внутрішнього ринку, підтримував достатній рівень життя більшості населення. Тільки в результаті двох опіумних війн Захід спромігся відкрити для своїх товарів китайський ринок. Хоча, на думку Аррігі, А. Сміт — один з незрозумілих теоретиків і тому з ним пов’язано ряд міфів. Зокрема, А. Сміт є: 1) прибічником “саморегулюючих ринків”; 2) прибічником капіталізму та його “безмежної” економічної експансії; 3) теоретиком такого поділу праці, який мав місце на шпильковій фабриці, описаній у пер-

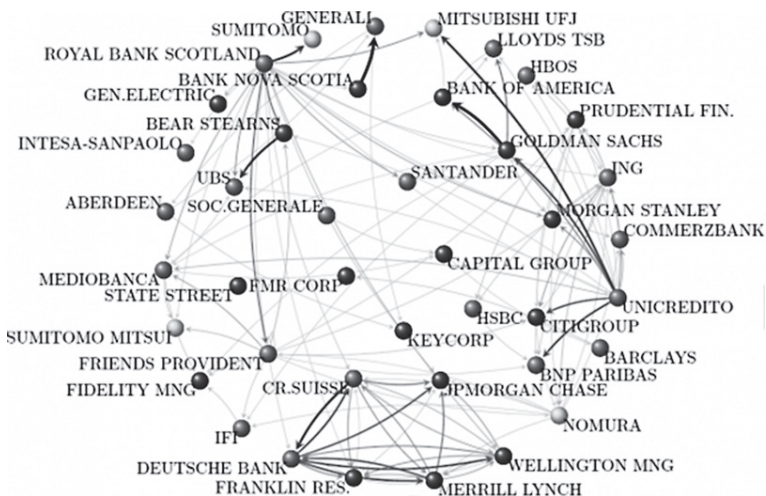
шому розділі “Багатства народу”. Насправді це не так. Щодо розвитку Китаю, Аррагі вважає, що подальші вектори розвитку світу залежать від виживання етики “старанності” під тиском ідеології соціуму споживання [2].

У своїх дослідженнях М. Гранноватер [19; 20], вивчаючи процес появи й розвитку галузей промисловості, зокрема енергетичної у США, робить висновки про роль соціальних мереж: 1) навіть ринкова потреба у розвитку певних галузей економіки та фірмах не обов’язково сприяє їх появі, якщо соціальні зв’язки груп інтересів не підтримають таку ідею; 2) динаміка цього процесу значною мірою залежить від структури зв’язків впливових сімей; 3) формування галузі відбувається у різноманітних формах залежно від типу міжособистих мереж провідних акторів; 4) еволюція фірм та бізнес-груп відбувається за рахунок зростання патернів діяльності в міжособистісних мережах стійких економічних інститутів; 5) структура інститутів відображає характеристику мереж, і якщо мережі зникають, то інститути “завмирають” і тим самим обмежують трансформацію у нові форми; 6) процеси мережевої фрагментації чи єдності (*cohesion*), створення чи розриву зв’язків виступають головною детермінантою результатів; 7) успішним актором буде той, хто охоплює своєю мережею найбільшу кількість необхідних інституційних сфер. Таким чином, теоретичне бачення Гранноватера в контексті соціологічної парадигми висуває мережеву теорію концепцією “бізнес-груп” [20, 453–475], де “бізнес-групи” створюють “ряд фірм, пов’язаних одна з одною формальним та/чи неформальним чином”, та відрізняються від звичайних конгломератів виявом “соціальної солідарності” [20, 454, 462–463]. При цьому точка зору Гранноватера є протилежною “включеності” Поланьї в розумінні економічної дії як соціальної, в тому числі й в умовах капіталізму в контексті мережевої теорії.

Певні емпіричні дослідження підтверджують наявність і вплив глобальних мереж. Так, дослідники із Цюріха напрацювали комп’ютерну модель світової економічної та фінансової системи на основі бази Orbis, в якій міститься інформація про 43 тис. ТНК, 37 млн компаній та інвесторів станом на 2007 р. Було встановлено “ядро” з 1318 компаній (20 % прибутку від світового), кожна з яких має мережеві контакти, в середньому із 20 фірмами. Через систему участі в капіталі вони контролюють 60 % світового ВВП. “Ядро” містить 147 компаній, що контролюють 40 % світових активів, в тому числі 90 % активів у банківській сфері (див. рис.). Дослідник А. Костон [7] також свідчить про існування взаємозв’язку фінансових олігархів з політичною елітою. Він стверджує, що механізм взаємодії формується з XVI ст.

Аналітик Ш. Стефенсон [17, 3], вивчаючи механізми ГМДВ, називає основними рушійними силами інвестиційні рішення МНК, пов’язані з використанням незалежних підрядних організацій та офшорних операцій. Таким чином, можна стверджувати, що функціонування ГМДВ зумовлено змінами в поведінці компаній й свідчить про зміни в економічній сфері соціуму.

Ш. Стефенсон також стверджує, що природа ГМДВ є варіативною у наслідках розвитку залежно від галузі та сектору економіки: ГМДВ переробка природних ресурсів відрізняється від промислової. Однак послуги складають

Модель світової економічної та фінансової системи на основі бази Orbis
 (http://rodovid.me/climate_change/kto-upravlyaet-mirom.html)

обов'язковий елемент для всіх ГМДВ. Таким чином, надання послуг дає можливість доступу до ГМДВ всім країнам незалежно від забезпеченості ресурсами, оскільки отримання завдання на послуги залежить в основному від рівня навичок, освіти й підготовки працівників, а також від політико-правового середовища маркетингу. Уряди можуть впливати на всі ці фактори [17, 7]. При цьому сучасна торговельна політика не виступає універсальним рішенням, а виступає лише частиною набору механізмів: вона може допомогти лише в деяких процесах, пов'язаних з ВТО [9; 11; 16; 21].

Китайська промисловість продовжує зростати, проте місце її в ГМДВ, в тому числі енергетичних, буде плавно змінюватися. Такий фактор зростання, як дешева робоча сила, вичерпала себе, оскільки в 2014 р. середня зарплата становила 725 дол. Крім того, КНР активно виходить на зовнішні ринки. Останнім часом у КНР щодо цієї політики було прийнято низку документів: “Стратегія Китаю щодо країн Африки” (2006 р.); “Стратегія Китаю щодо країн Латинської Америки і Карибського басейну” (2008 р.). Китайську специфіку стратегювання склали відносини з країнами Близького Сходу. Фактор зростання рівня політичних ризиків в цьому регіоні стимулював пошук неформальних, не закріплених на законодавчому рівні стратегій. Хоча зберігаються тісні відносини з акторами цього регіону вже упродовж 20–30 років. Було створено Форум китайсько-арабської співпраці. Діє досить багаторівнева система двостороннього і багатостороннього діалогу на різних державних рівнях, а також приватного бізнесу.

Стратегія тут спирається на “китайську церемонію”, тобто на ідеал поступливості, “залишення себе”, що вивільняє потенціал перетворень і, відповідно, простір для стратегічних маневрів. У “великій грі” китайської стратегії перемагає той, хто більше поступається. Так, даоський філософ Чжуан-цзи трохи переінакшив формулу Лао-цзи, сказавши, що душевний спокій зна-

йде той, хто зуміє “заховати Піднебесну в Піднебесній”. Порада настільки ж серйозна, як і жартівлива, адже пропонується знайти все, залишивши все. На відміну від західних філософів, які шукали точку опори, що дозволить перевернути світ, китайська стратагема пропонує залишити світ у спокої, щоб можна було всім здійснювати його перетворення. Перші, по суті, знищують світ, другі вивільняють невичерпну різноманітність світу [9–14].

Африка виступає другим за величиною джерелом імпорту Китаю сировини після Близького Сходу, частка в експорті нафти якого становить близько 52 %. У 2014 р. Китай імпортував з Африки майже 1,3 млн барелів на день, або 23 % від загального обсягу імпорту. Серед найбільших постачальників нафти на Африканському континенті — Ангола, на частку якої припадає 11 % китайського імпорту, Конго — 2 % і Південний Судан — 2 %. Крім нафти, Китай імпортує також залізні руди, метали та інші сировинні товари, а також харчову та сільськогосподарську продукцію. Китай є найбільшим споживачем міді у світі — обсяг якої становить 44 % від загального обсягу споживання у світі, а в число його основних джерел входять країни Африки та Росія. Водночас Китай експортує широкий спектр машин і транспортного устаткування, комунікаційного обладнання, електроніки африканським країнам. На прикладі китайських СЕЗ, у шести зонах Африки було створено зони китайсько-африканського економічного співробітництва. У кожній із зон базується більше десяти китайських підприємств, в яких працюють як китайські, так і африканські співробітники. У 2007 р. відбулося відкриття першої зони в Чамбіші, Замбія. ПІІ КНР в Африку в 2013–2014 рр. склали 4,4 % від загального обсягу ПІІ на континенті [5; 18, 13].

Ще в 1998 р. КНР і країни, що входять в загальний ринок Південної Америки, направили Програму довгострокового співробітництва, що передбачала: а) поступову взаємну лібералізацію торгівлі товарами та послугами; б) розвиток спільного підприємництва; в) створення додаткових стимулів для співпраці в науково-технічній сфері. Пекін пропонував укласти угоду про вільну торгівлю, однак керівники ряду держав регіону ще не дали своєї згоди. Існує певний ризик напливу дешевих товарів, що користуються попитом у малозабезпечених верств населення, що може спричинити кризу в місцевій шкіряній, швейній і текстильній галузях економіки. Унаслідок цього частка легкої промисловості у валовому внутрішньому продукті, наприклад, Бразилії зменшилася із 16 до 13 %, а Колумбії — на 4 %. Тут, як і в Африці, стратегія Китаю, згідно з оцінками ряду експертів, зводиться до реалізації так званої “африканської моделі”. Її суть в узагальненому і спрощеному вигляді виражена у формулі: “Ви нам сировину, ми вам готові вироби”. Звідси в латиноамериканській еліті виникає побоювання перетворення своїх країн у сировинні придатки КНР. У КНР стратегують здатністю країни стимулювати розвиток ГМДВ, що сприяє економічній інтеграції, однак вигоду отримує та сторона, яка зможе підняти величину отриманої додаткової вартості. В КНР більша частка, а саме 86 % кінцевого споживання промислових товарів та ринку послуг складає додаткова вартість, отримана в середині країни. Частка додаткової вартості іноземних компаній, що отримана за межами країни, складала 14 %.

Тепер економічний розвиток КНР перейшов у стадію “нової норми”, тобто сповільнення темпів економічного зростання на користь тріаді ефекту: (1) “якість розвитку” – (2) планове “збалансування” економічних секторів – (3) “застосування нових технологій”. Особливістю китайської економіки лишається той факт, що уряд використовує п’ятирічні плани для здійснення національної стратегії розвитку. Після реформи 1978 р. провідною метою стали не кількісні показники випуску продукції, заходи з відкриття ринків та залученню інвестицій. Швидке економічне зростання забезпечило Китаю одне з провідних місць серед провідних виробників [9–14; 16].

Дослідниця А. Ю. Урюпіна стверджує, що за останні роки відбулася трансформація ПІІ з боку ТНК в КНР: 1) зросла частка інновацій та технологій, що передаються підприємствам за участю іноземного капіталу; 2) розширено мережі науково-дослідних центрів на території Китаю; 3) перепідготовлено національні кадри КНР; 4) зростають капіталовкладення у високотехнологічні, а не трудомісткі галузі в Китаї; 5) якщо раніше технології ТНК випереджали китайські на 10–15 років і використовувалися рідко з огляду на технологічний розрив, то з 2001 р. число підприємств, які використовують найпередовіші технології “материнської” компанії, становить уже 40 % [14].

Значною мірою цьому сприяли заходи із введення нового правового механізму управління та адміністрування в КНР, а саме: 1) в 1993 р. на восьмому скликанні ВСНП були прийняті зміни до положення про “Державне використання соціалістичної ринкової економіки”. З цим було введено поняття “суспільна власність”, що базувалася на соціалістичній плановій економіці”. Тобто законодавчо було закріплено принципи регулювання ринкових відносин.

Поправка до Конституції визначає, що “Держава укріплює економічне законодавство й розвиває макрорегулювання”; 2) за період 1993–1998 рр. було прийнято 85 законів і 33 рішення, які склали базу вже із 118 законів, що мали регулювати ринкові відносини; 3) у 1999 р. на другій сесії дев’ятого скликання ВСНП було прийнято закон про договори; і напрацьовано: корпоративний закон; підприємницький закон; на законодавчому рівні були встановлені правила поведінки на ринку з метою недопущення нечесної конкуренції: закон про захист прав споживача, закон про якість продукції, закон про користування міською нерухомістю, закон про рекламну діяльність, закон про аукціони, закон про векселі, закон про страхування, зобов’язальне право, закон про арбітраж; правила мікрорегулювання економіки: бюджетне право, закон про управління Народним банком Китаю, закон про аудит, закон про ціни; для регулювання відносин суб’єктів базового виробництва та індустрії було прийнято закон про сільське господарство, закон про електроенергію, закон про вугілля; 4) у 2007 р. на 29 сесії десятого Національного Народного Конгресу створено “Економічне законодавство”: як доповнення до закону про договори та антимонопольне законодавство КНР було напрацьовано закон про власність, закон про державну власність, закон про прибутковий податок з підприємств, закон про контроль банківської справи, закон про цінні папери, закон про інвестування. Для регулювання адаптації підприємств до ринкових

умов були прийняті поправки в закон про товарні знаки, закон про рекламу, закон про сумотні підприємства, закон про підприємства з іноземним капіталом, закон про сумісні підприємства, закон про якість продукції, закон про сільське господарство [15]. У 2010 р. КНР вийшла на друге місце по економічному розвитку. Об'єм валютних коштів у 2014 р. в китайській економіці досяг суми в 10 трлн дол. Заплановано, що в період до 2020 р. в КНР буде побудовано суспільство середнього достатку [9–11].

У суспільному житті всеєдність перетворень відповідає тому, що в Китаї називали “серцем” або “сподіванням народу”, вона ж людська спільність, глибина людства в кожній людині: реальність начебто смутна, але внутрішньо безсумнівна. Тверда віра в таку споконвічну свідомість життя складає одну з найпримітніших особливостей суспільної свідомості китайців. Сучасні китайські політологи часто апелюють до нього, критикуючи демократичні інститути Заходу. Але їхні погляди не так уже й далекі від уявлень про демократію в сучасній Європі, де поняття громадськості, народу і самої влади вже трактуються як щось відсутнє в собі [10; 13].

Діяльність інвесторів у Китаї регулюється такими основними законодавчими актами, як Законом КНР “Про спільні підприємства з китайським і іноземним капіталом”, Законом КНР “Про підприємства з іноземним капіталом”. Найважливішим етапом формування правового механізму стала фінансова реформа в КНР, оголошена Державною радою у 1993 р. “Рішенням про фінансову реформу”. Були здійснені реформи державних спеціалізованих банків, диверсифікованих фінансових інститутів. У 2013 р. відбувся Третій пленум ЦК КПК 18 скликання, який висунув “рішення по ряду основних питань, що стосуються всебічного поглиблення реформ”. Було виділено тріадну стратегию фінансової реформи Китаю: (1) “фінансовий сектор повинен знову почати приносити користь реальній економіці (фінансовий сектор було виділено із загального сектору послуг) – (2) “віртуальна економіка створює парний термін з реальною економікою (поява терміна віртуальної економіки підкреслює важливість фінансування, але, з іншого боку, робить більш явним зняття перепон між фінансовим і реальним секторами економіки)” – (3) звернення до фінансової системи Пратта і Вітні, згідно з якою “всі учасники ринку могли б ділити між собою благодатний дощ системи фінансових послуг” (відсилення фінансової реформи до регулювання ринку за умови доступності до фінансової системи багатих і бідних)” [6]. З поступовою відмовою від втручання центрального банку на валютному ринку, була сформована тенденція реверсивного коливання курсу китайського юаня, а також удосконалено самостійний балансуєчий механізм і здатність відновлення валютного ринку [5; 8–13].

Інвестиції п'ятисот найбільших ТНК в такі галузі, як електроніка, телекомунікація, транспорт і зв'язок, хімічні матеріали і продукти становлять 55 % від загальної суми інвестицій у Китаї. Великі міжнародні компанії не схильні вкладати кошти у виробництво тканин, одягу та інші галузі, що вимагають використання більшої кількості робочої сили. Інвестиції ТНК в подібні галузі становлять лише 2 % від загальних вкладень у Китай [10–13].

Отже, в структурному плані геофінанси — це глобальна мережа традиційних і віртуальних, дематеріалізованих (дестафірованих) фінансових ринків, їх учасників, за організуючої і провідної ролі інтермедіаторів (посередників), які можуть виступати у формі ГМДС. Чжуан-цзи, закликаючи “заховати Піднебесну в Піднебесній”, свідчив про глибоку правду китайського світу. Ця правда визначила форми глобальної експансії Китаю в сучасному світі: прагнення не вести за собою, а самому бути веденим верховною силою; співпраця та її користь важливіша формальних цілей та ідеологічних постулатів. Це прагнення Китаю “приховувати свій блиск” виявляє себе в дуже багатьох рисах китайської ділової культури, починаючи з любові до імітації іноземних брендів, готовністю задовольнитися роллю постачальника деталей для західної продукції, створення складних мереж виробничих, фінансових і торгових підприємств; бізнес — явище великою мірою колективне, його живильне середовище — квазіродинні, і підкреслено особистісне спілкування.

Джерела

1. *Алексеев С. С.* Собрание сочинений: в 10 т. [+ Справоч. том]. Т. 6: Восхождение к праву. Москва: Статут, 2010. 558 с.
2. *Арриги Дж.* Адам Смит в Пекине: что получил в наследство XXI ВЕК. Пер. с англ. Т. Б. Менская. Москва: Ин-т общественного проектирования, 2009. 456 с.
3. *Брюне Антуан, Гишар Жан-Поль.* Геополитика меркантилизма: новый взгляд на мировую экономику и международные отношения. Москва: Новый хронограф, 2012. 232 с.
4. *Дікарев О. І., Степанов О. П.* Стратегії ресурсної дипломатії в рамках чотирикутника: Сполучені Штати Америки – Російська Федерація – Китай – Європейський Союз: монографія. Київ: Юрисконсульт, 204. 304 с.
5. *Экономическая реформа в КНР: на рубеже веков / [сост.: П. Б.Каменнов].* Москва: Ин-т Дальнего Востока РАН, 2008. 288 с.
6. *Инь Чжэньтао.* Три основных направления финансовой реформы Китая // Сб. научных трудов по итогам конференции молодых ученых Академии общественных наук КНР и Санкт-Петербургского государственного экономического ун-та / [под ред. проректора по научной работе СПбГЭУ, д-ра экон. наук проф. А. Е. Карлика]. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГЭУ, 2016. С. 74–86.
7. *Костон Анри.* Финансисты, которые управляют миром. Москва: КМК, 2007. 296 с.
8. *Лубская Е. В.* Мировые тенденции развития глобальных цепочек добавленной стоимости: место Китая // Сборник научных трудов по итогам конференции молодых ученых Академии общественных наук КНР и Санкт-Петербургского государственного экономического ун-та / [под ред. проректора по научной работе СПбГЭУ, д-ра экон. наук проф. А. Е. Карлика]. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГЭУ, 2016. С. 204–211.
9. *Луцишин З. О.* Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації / З. О. Луцишин // Міжнародна экон. політика. 2008. № 1–2 (8–9). С. 88–121.
10. *Лю Чжаньли.* Анализ факторов привлечения иностранных инвестиций в настоящее время / Лю Чжаньли, Кэчжань Дин // Актуальные проблемы современной науки . 2003. 05. № 3. С. 36–41.
11. *Малафеев А. А.* Глобальные цепочки создания стоимости в развивающихся странах [Электронный ресурс] // Научное сообщество студентов XXI столетия. Экономические науки: сб. ст. по материалам XLIV междунар. студ. науч.-практ. конф. URL: [http://sibac.info/archive/economy/7\(44\).pdf](http://sibac.info/archive/economy/7(44).pdf) (дата звернення: 27.11.2016)

12. *Малявин Владимир*. О глобальной стратегии Китая [Электронный ресурс] // Сайт trends.skolkovo.ru URL: <http://trends.skolkovo.ru/?s=O+D0%B3D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B9+%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%B8+%D0%9A%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%8F>
13. *Морозов М. А.* Современные факторы инвестиционной привлекательности Китая / Сборник научных трудов по итогам конференции молодых ученых Академии общественных наук КНР и Санкт-Петербургского государственного экономического университета / [под ред. проректора по научной работе СПбГЭУ, д-ра экон. наук проф. А. Е. Карлика]. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГЭУ, 2016. С. 211-218.
14. *Урюпина А. Ю.* Тенденции в мировом экспорте и импорте прямых зарубежных инвестиций // Вопр. экон. наук. 2007. № 3. С. 169–173.
15. *Чжэнь Фэн.* Законодательство и его влияние на экономическое развитие Китая // Сборник научных трудов по итогам конференции молодых ученых Академии общественных наук КНР и Санкт-Петербургского государственного экономического университета / [под ред. проректора по научной работе СПбГЭУ, д-ра экон. наук проф. А. Е. Карлика]. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГЭУ, 2016. С. 86–83.
16. Экономическая стратегия КНР в XXI в. и вопросы сотрудничества с Россией / [сост. П. Б. Каменнов; отв. ред. И. Н. Наумов]. Москва: ИДВ РАН, 2009. 330 с.
17. *Baldwin Richard, Stephenson Sherry.* Global Value Chains: The New Reality of International Trade. Switzerland: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD), 2013. 12 p.
18. *Goldfinger Ch.* Innovation in Financial Services // Communications & Strategies. 2002. 4-th quarter. № 48. P. 139–160.
19. *Granovetter M.* Economic Institutions as Social Constructions: A Framework for Analysis // Acta Sociologica. 1992. № 35. P. 3–11.
20. *Granovetter M.* Business Groups // The Handbook of Economic Sociology / N. Smelser, R. Swedberg (eds.). Princeton: Princeton University Press, 1994. P. 453–475.
21. The United Nations Conference on Trade: in today's world a few dozen corporations rule the world, and it is good [Електронний ресурс] // Сайт Финмаркет. URL: <http://www.finmarket.ru/economics/article/3244103> (date of viewing: 01.06.2015)

Дікарєв О. І. Інвестиційно-правові та геофінансові стратегії Китайської Народної Республіки в регулювання глобальних ланцюгів доданої вартості.

Концептуалізовано актуальний для України китайський досвід стратегіювання: (1) участь у глобальних мережах доданої вартості (далі – ГМДВ) сприяє інвестуванню в розвинені, і такі, що розвиваються країни незалежно від їх рівня технологічного розвитку та доходів на душу населення; (2) ГМДВ виступає механізмом нарощування вартості в процесі створення кінцевого продукту, що включає в себе технологічні стадії виробництва, дизайн, збут; (3) сприятливий інвестиційний клімат означає економічно привабливі умови ведення бізнесу (помірні податки, пільги, гарантії), політичну стійкість, фінансові умови, що впливають на приплив внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку країн, наявність законодавчої бази; (4) ПП виступають як різновидність капіталовкладень у підприємство, галузі економіки країни (міжнародний рух капіталу в формах: 1) інвестування

безпосередньо в підприємство, землю та інші капітальні об'єкти; 2) як управлінський контроль над об'єктом інвестування; 3) горизонтальні (коли господарюючий суб'єкт з країни-донора отримує чи вкладає в компанію того ж рівня та типу в технологічному ланцюзі в країні-реципієнті з метою нарощення потужностей); 4) вертикальні (коли господарюючий суб'єкт з країни-донора вкладає у фірму з нижчим чи вищим рівнем у технологічному ланцюзі в країні-реципієнті); 5) стратегіювання — це геополітичні, гео економічні, геофінансові стратегії з китайською специфікою, що забезпечують інтереси інвестора-донора та держави, у забезпеченні впливу на поведінку підприємства-реципієнта; 6) звернення до досвіду КНР викликане рядом обставин: 1) значення участі в ГМДВ особливо важливо для країн, що розвиваються; 2) Китай цілеспрямовано включає галузі економіки в ГМДВ; 3) саме Китаю в геофінансовій архітектурі відводиться ключова роль, яка визначається зростанням його економічного потенціалу; 4) в КНР накопичився значний досвід розроблення правових механізмів регулювання ПІІ в умовах участі в ГМДВ.

Dikarev O. I. Investment-legal and geophysical strategies of the People's Republic of China in the regulation of global value added chains. There is conceptualized the actual Chinese staggered experience for Ukraine: (1) participation in global value added networks (hereinafter referred to as the GMDM) contributes to investing in developed and developing countries, regardless of their level of technological development and per capita income; (2) GMDM acts as a mechanism for calculating value in the process of creating a final product, which includes the technological stages of production, design, sales; (3) A favorable investment climate means economically attractive business conditions (moderate taxes, benefits, guarantees), political stability, financial conditions affecting the inflow of domestic and foreign investment in the economy of the countries, availability of legislative framework; (4) FDI acts as a kind of investment in the enterprise, the economy of the country (international capital movements in the forms: 1) investing directly in the enterprise, land and other capital objects; 2) as managerial control over the object of investment; 3) horizontal (when a business entity from a donor country receives or invests in the company of the same level and type in the technological chain in the recipient country in order to increase capacity; 4) vertical (when a business entity from a donor country invests in a company with a lower or higher level in the technological chain in the recipient country); (5) strategic planning — these are geopolitical, geo-economic, geophysical strategies with Chinese specificity, which ensure the interests of the investor-donor and the state, in ensuring the impact on the behavior of the recipient enterprise; (6) recourse to the experience of the People's Republic of China due to several circumstances: 1) the importance of participation in the GMDM is particularly important for

developing countries; 2) China deliberately encompasses the economy in the GMDM; 3) China itself has a key role in geo-financial architecture, which is determined by the growth of its economic potential; 4) the PRC has accumulated considerable experience in the development of legal mechanisms for FDI regulation in terms of participation in the GMDM.

Дикарев А. И. Инвестиционно-правовые и гео-финансовые стратегии КНР в регулировании глобальных цепочек добавленной стоимости. Концептуализован актуальный для Украины китайский опыт стратегирования: (1) участие в глобальных сетях добавленной стоимости (далее – ГМДВ) способствует инвестированию в развитые и развивающиеся страны независимо от их уровня технологического развития и доходов на душу населения; (2) ГМДВ выступает механизмом начисления стоимости в процессе создания конечного продукта, включает в себя технологические стадии производства, дизайн, сбыт; (3) благоприятный инвестиционный климат означает экономически привлекательные условия ведения бизнеса (умеренные налоги, льготы, гарантии), политическую устойчивость, финансовые условия, влияющие на приток внутренних и внешних инвестиций в экономику стран, наличие законодательной базы; (4) ПИИ выступают как разновидность капитала-довложений в предприятие, отрасли экономики страны (международное движение капитала в формах: 1) инвестирование непосредственно в предприятие, землю и другие капитальные объекты; 2) как управленческий контроль над объектом инвестирования; 3) горизонтальные (когда хозяйствующий субъект из страны-донора получает или вкладывает в компанию того же уровня и типа в технологической цепи в стране-реципиенте с целью наращивания мощностей; 4) вертикальные (когда хозяйствующий субъект из страны-донора вкладывает в фирму с более низким или высоким уровнем в технологической цепи в стране-реципиенте); (5) стратегирование — это геополитические, геоэкономические, геофинансовые стратегии с китайской спецификой, обеспечивают интересы инвестора донора и государства, в обеспечении влияния на поведение предприятия-реципиента; (6) обращение к опыту КНР вызвано рядом обстоятельств: 1) значение участия в ГМДВ особенно важно для развивающихся стран; 2) Китай целенаправленно включает отрасли экономики в ГМДВ; 3) именно Китаю в геофинансовой архитектуре отводится ключевая роль, которая определяется ростом его экономического потенциала; 4) в КНР накопился значительный опыт разработки механизмов регулирования ПИИ в условиях участия в ГМДВ.

Надійшла 3 січня 2018 р.